

Perspektive razvoja regionalnog turizma

Vargić, Dominik

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:450636>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-09**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za interdisciplinarnu, talijansku i kulturološku studiju

DOMINIK VARGIĆ

PERSPEKTIVE RAZVOJA REGIONALNOG TURIZMA

Završni rad

Pula, 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za interdisciplinarnu, talijansku i kulturološku studiju
Studij kulture i turizma

DOMINIK VARGIĆ

PERSPEKTIVE RAZVOJA REGIONALNOG TURIZMA

Završni rad

JMBAG: 0303059346, redoviti student

Studijski smjer: Kultura i turizam

Predmet: Uvod u turizam

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Trgovina i turizam

Mentor: prof. dr. sc. Jasmina Gržinić

Pula, rujna, 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Dominik Vargić, kandidat za prvostupnika Kulture i turizma ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____.

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, **Dominik Vargić** dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile

u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „**PERSPEKTIVE RAZVOJA REGIONALNOG TURIZMA**“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____.

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. PREDMET ISTRAŽIVANJA.....	1
1.2. SVRHA I CILJ ISTRAŽIVANJA	2
1.3. METODE ISTRAŽIVANJA I IZVORI PODATAKA	2
1.4. SADRŽAJ I STRUKTURA RADA.....	2
2. REGIONALNI TURIZAM.....	3
2.1. TURISTIČKE ATRAKCIJE U HRVATSKOJ.....	4
2.2. TURISTIČKA INFRASTRUKTURA.....	6
2.3. SMJEŠTAJNA STRUKTURA (SMJEŠTAJNI KAPACITETI).....	7
3. REGIONALNI PROIZVODI S IZRAŽENOM RAZVOJNOM PERSPEKTIVOM	9
3.1. GASTRONOMIJA I ENOLOGIJA.....	9
3.2. ZDRAVSTVENI TURIZAM	13
3.3. CIKLOTURIZAM.....	14
3.4. EKOTURIZAM.....	15
3.4.1. <i>Primjer dobre prakse – Otočki virovi – Spačvanski bazen</i>	18
4. PERSPEKTIVA RAZVOJA TURIZMA NA PRIMJERU SLAVONIJE I BARANJE	20
4.1. STATISTIKA TURIZMA U SLAVONIJI I BARANJI	21
4.2. SMJERNICE I PLANOVI.....	24
4.2.1. <i>Planovi razvoja Osječko-baranjske županije</i>	27
4.2.2. <i>Planovi razvoja Vukovarsko-srijemske županije</i>	29
4.2.3. <i>Perspektive razvoja analiziranih županija i prijedlozi djelovanja</i>	33
5. ZAKLJUČAK	36
LITERATURA.....	37
POPIS TABLICA	40
POPIS SLIKA.....	41
POPIS GRAFIKONA	41

SAŽETAK

Hrvatska ima sve preduvjete za razvoj ruralnog turizma i sve posebne oblike turizma vezane uz ruralno područje, što je važno jer potražnja na tržištu posebno naglašava prisutnost seoskog turizma i njegovih brojnih oblika. Međutim, ruralno područje u Hrvatskoj još je uvijek, u turističkom smislu, nedovoljno iskorišteno. Ruralni turizam u Hrvatskoj može postati jedna od glavnih odrednica razvoja u područjima gdje je do sada bio marginaliziran. Razvoj takve ponude, koja je privlačna investitorima i koristi jedinstveni lokalni potencijal, imat će značajan utjecaj na bruto domaću proizvodnju stope rasta proizvoda i zaposlenosti.

Regionalni turizam u Republici Hrvatskoj nije ravnomjerno zastupljen – više je prisutan u primorskom i središnjem dijelu Hrvatske nego u Slavoniji i Baranji. Rad je usmjeren na predstavljanje i komentiranje stanja ruralnog turizma u Hrvatskoj. Temelji se na rezultatima prethodno provedenih i novih istraživanja te analizira stanje seoskog turizma u Hrvatskoj općenito, njegovih kapaciteta, nosivosti, programa potpore i poticaja te, na kraju, predlaže smjernice za njegov održivi razvoj. U radu se analizira potencijalni razvoj regionalnog turizma Slavonije i Baranje. Karakteristike su Slavonije i Baranje slikovitost sela koja se prožimaju s prostranstvima obrađenih polja i zelenim vinorodnim brežuljcima. Ta je regija također poznata po narodnim plesovima, zvucima tambure, bećarcu, kolu, kao i raskošno uređenim ženskim narodnim nošnjama. Hrvatska dionica EuroVelo6, Dunavske biciklističke rute dugačke 138 kilometara, prolazi Slavonijom i Baranjom. Cilj je ovog rada prikazati kakav potencijal ima Slavonija i Baranja kao turistička destinacija.

Ključne riječi: Hrvatska, ruralni turizam, pregled, analiza, stanje, smjernice, održivi razvoj.

ABSTRACT

Croatia has all the prerequisites for the development of rural tourism and all special forms of tourism related to rural areas. This is important because market demand particularly emphasizes the presence of rural tourism and its many forms. However, the rural area in Croatia is still underutilized in terms of tourism. Rural tourism in Croatia can become one of the main determinants of development in areas where it has been marginalized so far. The development of the rural tourism offer, which is attractive to investors and uses the unique local potential, will have a significant impact on the gross domestic production growth rate of products and employment.

Regional tourism in the Republic of Croatia is not evenly represented, the coastal and central part of Croatia is more represented than Slavonia and Baranja. The paper focuses on presenting and commenting on the state of rural tourism in Croatia. It is based on the results of previous and new research and analyzes the state of rural tourism in Croatia in general, its capacity, capacity, support programs and incentives and, finally, proposes guidelines for sustainable development of rural tourism in Croatia. The aim of this paper is to show the potential of Slavonia and Baranja as a tourist destination. The paper analyzes the potential development of regional tourism in Slavonia and Baranja. The characteristics of Slavonia and Baranja are picturesque villages that are interspersed with expanses of cultivated fields and green wine-growing hills. The region is also known for its folk dances, the sounds of the tambourine, the becarac, the kolo, as well as the lavishly decorated women's folk costumes. The Croatian section EuroVelo6 passes through Slavonia and Baranja – Danube cycling routes. It is 138 kilometers long.

Keywords: Croatia, rural tourism, overview, analysis, situation, guidelines, sustainable development.

1. UVOD

Regija se obično definira kao područje ograničeno određenim kriterijem koje je obilježeno specifičnom homogenom regionalnom strukturom ili kao područje na kojem se društveni, ekonomski i zemljopisni čimbenici međusobno miješaju i može se procijeniti njihova međuovisnost. U kontekstu regionalizacije, Hrvatska je podijeljena na 20 županija i Grad Zagreb. Vođeni tom regionalnom strukturom, često se smatra da su hrvatske županije iste kao i regije koje obavljaju u svom opsegu značajne regionalne aktivnosti (obrazovanje, zdravstvo, gospodarski razvoj, prometnu infrastrukturu, društvenu i kulturnu djelatnost...). Tako definirane hrvatske regije imaju velike razlike u razvoju. Jedan od osnovnih problema u postizanju uravnoteženoga regionalnog razvoja neodgovarajuća je povezanost vlasništva tvrtke, regije, županije ili države.

Temelj je regionalnog razvoja regionalna politika, a njezino razmatranje i karakteriziranje daje detaljan prikaz i objašnjenje problema. Hrvatska se od početka susreće s puno problema na regionalnoj razini. Dodatna je otežavajuća okolnost nedostatak integriranog i dosljednoga pravnog okvira koji bi olakšao upravljanje regionalnom politikom. Na taj način dolazi do dodatnog rasta ekonomskih, društvenih i sličnih razlika u županijama Republike Hrvatske, odnosno nejednakoga regionalnog razvoja. Ipak, sve razlike i sorte (gospodarske, prirodne i druge) koje obilježavaju regije trebale bi biti izvor promjena. Osječko-baranjska županija primjer je regionalne neravnoteže koja se, bez obzira na dobar zemljopisni položaj i velik broj prirodnih bogatstava, uglavnom nalazi u lošoj ekonomskoj situaciji. Kada se govori o konkurentnosti, zaostaje za većinom hrvatskih županija i pripada najnerazvijenijemu istočnom dijelu Hrvatske te odstupa od hrvatskoga nacionalnog prosjeka kada se razmatraju mnoga važna razvojna pitanja.

1.1. Predmet istraživanja

Predmet je istraživanja regionalna politika razvoja regije Slavonije i Baranje te perspektive njihova razvoja.

Da bi planiranje razvoja turizma u određenim turističkim destinacijama bilo učinkovito, potrebno je osigurati odgovarajuće pravne i institucionalne okvire na državnoj razini. Razvoj turističkih destinacija treba temeljiti na partnerstvu i suradnji između javnog i privatnog sektora, ne zanemarujući stavove lokalnih naroda.

Nedostatak strateškoga marketinškog plana za razvoj turizma za područje Slavonije i Baranje, što je također hipoteza ovog rada, koči snažniji razvoj turizma u regiji, koja samo u cjelini može predstavljati turističku destinaciju kojom treba jedinstveno upravljati.

1.2. Svrha i cilj istraživanja

Upitno je jesu li u Hrvatskoj stvoreni odgovarajući pravni i institucionalni okviri za djelotvorno djelovanje turističke regije Slavonije i Baranje, budući da postojeće zakonodavstvo ne prepoznaje pojam regije i regionalizacije. Svrha, a ujedno i cilj ovog istraživanja jest istražiti postojeće turističke resurse Slavonije i Baranje i istražiti potencijalni regionalni razvoj te regije. Također je cilj proučiti globalni razvojni kontekst regionalnog turizma spomenutog područja.

1.3. Metode istraživanja i izvori podataka

Metoda deskripcije koristila se prilikom opisivanja predmeta i činjenica koje se odnose na migracije. Statističkom metodom uspoređivali su se noviji podatci s podacima iz prethodnih godina. Metodom dedukcije došlo se do općih zaključaka.

1.4. Sadržaj i struktura rada

Rad je podijeljen u pet poglavlja, od čega prvo donosi predmet, svrhu, cilj i metodu istraživanja te strukturu rada. Drugi dio rada objašnjava regionalni turizam danas, dok treće poglavlje definira regionalne proizvode s izraženom razvojnom perspektivom. Četvrto poglavlje definira i predstavlja perspektivu razvoja turizma na primjeru Slavonije i Baranje, odnosno Vukovarsko-srijemske županije s reprezentativnim primjerom dobre prakse.

2. REGIONALNI TURIZAM

Sve značajniji čimbenik globalizacije za društveni i ekonomski razvoj postaje regionalni razvoj. Shodno razvoju regija i razina društvenog planiranja povećava se dinamika turističkog razvoja. Turizam je u Republici Hrvatskoj više fokusiran na obalna područja, što čini diferencijaciju s obzirom na unutrašnji dio države. Inicijative i projekti mogu pokrenuti turizam u regijama koje zaostaju za ostalima, ali također i omogućiti lokalnim sudionicima u njihovo uključivanje. Valorizacijom inputa, turistički potencijal regija koje su u slabijem položaju znatno bi se povećao; iz tog bi razloga lokalno stanovništvo u suradnji s inicijatorima ideja projekata imalo puno više potencijala iskoristiti sve resurse, što bi pogodovalo regionalnome turističkom razvitku svih regija.

Devčić i Šostar (2015) ukazuju na to da je regionalni razvoj pokretač ekonomskih procesa i iskorištavanja resursa u slabije razvijenim regijama s ciljem održavanja gospodarskog razvoja regije, u skladu s očekivanjima država, poduzetništva, stanovništva i posjetitelja. Politika regionalnog razvoja kojom se djeluje na kretanje procesa društveno-gospodarskih promjena obuhvaća izgradnju i određivanje koncepcija, strategija, ciljeva i tekućih mjera gospodarske politike i njihovo ostvarivanje na različitim razinama.

Republika Hrvatska bilježi nesrazmjere regionalnog razvoja. Koncentracija je društvene i ekonomske moći u zapadnim krajevima Hrvatske, odnosno u Međimurju, Varaždinsko-koprivničkoj regiji, gradu Zagrebu, Karlovcu, Rijeci pa sve do Istre. Jadranska obala ujedno čini veliku koncentraciju ljudi i djelatnosti zbog razvoja turizma i drugih funkcija koje se odvijaju u toj regiji. U razvoju stagniraju sve ostale hrvatske regije koje su bliže granici sa Srbijom te Bosnom i Hercegovinom. To su posljedice pogođenosti ratom, a danas iseljavanja stanovništva (Devčić i Šostar 2015). Zbog manjka stimuliranja razvoja slabije razvijenih područja, u Republici Hrvatskoj povećale su se razlike između pojedinih regija u državi. U dugoročnom smislu to bi moglo smanjiti rast područja koje bilježe pozitivne pokazatelje. Republika Hrvatska, s obzirom na neravnomjerni razvoj regija, još uvijek nema koherentnu politiku regionalnog razvoja. Nakon njezina priključivanja Europskoj uniji otvorila su se pitanja značajna za prilagodbu lokalne i regionalne samouprave. Potrebno je spomenuti da su ratna stradanja prouzročila spor regionalni rast te se regionalna politika nije razvijala

paralelno s osamostaljenjem države, kako su to činile tranzicijske države (Žambok 2018).

U nastavku rada opisat će se atrakcije Republike Hrvatske, turistička infrastruktura te smještajna struktura (smještajni kapaciteti).

2.1. Turističke atrakcije u Hrvatskoj

Hrvatska pripada popisu zemalja koje posjetitelje više privlače kvalitetom svoga prirodnog okoliša i bogatstvom kulturno-povijesne baštine nego kvalitetom, dostupnošću i raznolikošću turističkih atrakcija nove generacije.

More, jako razvedena obala i njezini brojni otoci, kao i zaštićene prirodne plaže te zelenilo i šume velikog dijela njezina teritorija zasigurno su glavne prirodne atrakcije. Hrvatska ima veliki broj zaštićenih prirodnih okoliša i parkova, posebno s obzirom na ukupnu veličinu svog teritorija, što je svrstava u sam vrh europskih zemalja po pitanju biološke raznolikosti. Područja uz rijeku Dunav, Savu, Dravu, Unu, Kupu i Cetinu, kao i mnoge druge rijeke i vode u zaleđu, trenutno nedovoljno razvijene za turizam, nose značajan turistički potencijal. Osim prirodnih atrakcija vezanih uz more, poput prirodnih parkova – Brijuni, Kornati i Mljet – Hrvatska ima i mnoge značajke vezane uz krški fenomen poput slapova i sedrenih barijera Plitvičkih jezera te rijeke Krke, stijena na planini Velebit, špilja, provalija i drugih krških atrakcija, kao i veliki broj jedinstvenih nacionalnih parkova i parkova prirode u kontinentalnim dijelovima Hrvatske, među kojima su Risnjak, Žumberak, Lonjsko Polje, Papuk i Kopački rit. Nekoliko nacionalnih parkova nudi čak i smještaj (Nacionalni parkovi Plitvička jezera, Brijuni i Mljet 2021).

Činjenica je da Hrvatska ima velik broj kulturnih dobara pod zaštitom UNESCO-a – od poznate Arene u Puli, zidina u Dubrovniku, Dioklecijanove palače u Splitu do Tvrđe u Osijeku, Kopačkog rita, Pejačevićeva dvorca s perivojem u Našicama, kao i nematerijalna kulturna dobra – od čipkarstva, umijeća izrade drvenih tradicijskih dječjih igračaka s područja Hrvatskog zagorja, klapskog pjevanja *a capella* te bećarca, što sve skupa predstavlja dobru polazišnu osnovu za razvijanje atrakcija u Hrvatskoj. Također treba istaknuti činjenicu da Hrvatska ima najviše nematerijalne baštine pod zaštitom UNESCO-a u Europi (Ministarstvo Kulture i medija 2021).

U Đakovu, srcu Slavonije, najpoznatija turistička atrakcija koja njeguje stare običaje, tradicijske obrte, folklorne plesove, bogatstvo narodnog ruha održava se

tradicionalno prvi vikend u mjesecu srpnju. U okviru bogatog programa Đakovački vezovi nude prateće sadržaje – konjičke priredbe i natjecanja, otvorenja različitih izložbi, glazbeni program, festival hrane, vinske manifestacije i radionice tradicijske kulture. Dolaze skupine iz svih dijelova svijeta, stoga ima međunarodni karakter, a od 2018. godine uvedeno je predstavljanje zemlje partnera, koja u sklopu vezova prikazuje svoje običaje prvenstveno kroz kulturu i gastronomiju. Ove godine, na 55. Đakovačkim vezovima, zemlja partner bila je Mađarska, koja je sa šest kulturno-umjetničkih društava predstavila bogat kulturno-umjetnički program (Grad Đakovo 2021).

U nastavku je prikazana slika koja prikazuje atrakciju u atrakciji – Proljetni ophod Gorjanskih ljelja na Đakovačkim vezovima.

Slika 1. Gorjanske ljelje na Đakovačkim vezovima

Izvor: CroExpress 2021.

Gorjanske ljelje jedini su sačuvani običaj kada su mlade djevojke na kršćanski blagdan obilazile selo, a specifičnost su sablje kao dio ritualnog plesa. Legenda kaže kako su se turski vojnici uplašili duhova, a duhovi su, ustvari, bile žene preobučene u muškarce sa sabljama. Gorjanske ljelje uvrštene su na popis nematerijalne kulturne baštine još davne 2009. godine (TZ Đakovo. 2021).

2.2. Turistička infrastruktura

Turistička je infrastruktura skup objekata i institucija koje čine materijalnu i organizacijsku osnovu za razvoj turizma. Sastoji se od ključnih usluga, putničkog sustava, prijevoza, smještaja, gastronomije, usluga za kulturne i zabavne aktivnosti, mreže trgovina, usluga turističke zaštite i drugih (Pejanović i Vujović 2008).

Turizam je postao industrija u usponu u cijelom svijetu. Svake se godine više od milijarde ljudi preseli izvan svoga uobičajenog mjesta kako bi posjetili turistička mjesta, proveli odmor, zabavili se ili se bavili drugim slobodnim aktivnostima.

Prema Svjetskoj turističkoj organizaciji, turizam zauzima treće mjesto u izvozu usluga i robe širom svijeta, s većim rastom u posljednjih pet godina od međunarodne trgovine. Turističke atrakcije čine primarnu bazu za privlačenje turista, dajući im prostorno-vremenski plan puta. Međutim, akcije usmjerene na zaštitu i prilagodbu ovim atrakcijama neophodne su kako bi se stvorilo turističko kretanje. Komplementarni turistički resursi koji služe toj svrsi definirani su kao turistička infrastruktura (Vlada Republike Hrvatske. 2013).

Prema Strategiji razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine turistička infrastruktura prirodnih atrakcija i kulturno povijesne baštine zadovoljavajuća je dok u novim turističkim atrakcijama to nije slučaj. Naime, veća je potreba za suvremeno opremljenim kongresnim dvoranama, zabavnim parkovima, terenima za golf, kvalitetno osmišljenim tematskim rutama i upravo zbog takvih sadržaja mogli bi nastati kvalitetniji uvjeti za proširenje turističke ponude na međunarodnoj razini, odnosno to bi dovelo do produljenja sezone jer konzumaciju turističkih usluga koriste sve zahtjevniji turisti. Hrvatska je među vodećim zemljama u Europskoj uniji koje ovise o turizmu te bi trebala ulagati u inovacije, upotrebu znanja, ojačati digitalnu transformaciju te uvoditi nove tehnologije jer turizam predstavlja stratešku djelatnost koja povezuje sve ostale djelatnosti. Nova strategija trebala bi još više valorizirati prirodne resurse i kulturno-povijesna dobra, kao i staviti naglasak na razvoj selektivnih oblika turizma (Ministarstvo turizma i sporta 2021).

2.3. Smještajna struktura (smještajni kapaciteti)

Temeljem podataka jedinstvenog sustava bilježenja i statističke obrade turističkog prometa na nacionalnoj razini (sustav *eVisitor*, uveden u 2016. godini), Hrvatska turistička zajednica donosi analizu strukture smještajnih kapaciteta. Analiza donosi i skup zaključaka, koji proizlaze iz činjenice usporedbe pokazatelja za 2016. i 2019. godinu. U nastavku slijedi prikaz smještajnih kapaciteta prema vrsti objekta i analiza istih.

Tablica 1. Smještajni kapaciteti prema vrsti objekta

Vrsta objekata	Godine			
	2016.	2017.	2018.	2019.
Hoteli	170.696	170.571	172.573	176.432
Kampovi	248.487	246.393	241.878	247.372
Nekomercijalni smještaj	355.042	418.008	465.585	500.851
Objekti na OPG-u (seljačkom domaćinstvu)	1.646	1.947	2.251	2.469
Objekti u domaćinstvu	506.356	555.882	604.052	632.987
Ostali ugostiteljski objekti za smještaj (Druge vrste – skupina kampovi)	108.484	116.857	125.220	130.490
Ostali	6.504	8.982	8.563	22.165
Restorani	332	331	339	314
UKUPNO	1.397.547	1.518.971	1.620.461	1.713.080

Izvor: Hrvatska turistička zajednica 2020. Smještajni kapaciteti Hrvatskog turizma (2021.).

Generalno gledano, bilježi se porast smještajnih objekata u Republici Hrvatskoj, ali se može vidjeti da kampovi imaju stagnaciju odnosno lagani pad, hoteli također imaju tri godine stagnaciju te blagi porast u 2019. godini, dok svi ostali bilježe znatan porast smještajnih kapaciteta. Zakonska obveza prijave i odjave turista putem informacijskog sustava *eVisitor* rezultirala je drugačijom kategorizacijom smještajnih kapaciteta prema vrsti objekta te se ne može sa sigurnošću tvrditi da je *eVisitor* donio veći broj upisanih smještajnih kapaciteta. Ogroman skok nekomercijalnog smještaja i objekata u domaćinstvu rezultat je vladine politike sufinanciranja, samozapošljavanja i velike nezaposlenosti koja je primorala određenu skupinu nezaposlenih na rješavanje

životne egzistencije, kao i porast OPG-ova koji su rezultirali na temelju državnih poticajnih sredstava.

U nastavku će se prikazati tablica koja prikazuje osnovne pokazatelje u komercijalnim smještajnim objektima.

Tablica 2. Dolasci i noćenja turista u komercijalnim smještajnim objektima u Hrvatskoj po županijama 2020. godine

Županije	Dolazak turista	Broj noćenja
Zagrebačka	42.206	82.323
Krapinsko-zagorska	89.836	200.684
Sisačko-moslavačka	12.985	35.173
Karlovačka	101.861	179.963
Varaždinska	45.180	85.036
Koprivničko-križevačka	7.253	17.856
Bjelovarsko-bilogorska	10.178	34.624
Primorsko-goranska	1.323.560	7.824.289
Ličko-senjska	267.856	1.330.923
Virovitičko-podravska	6.918	14.102
Požeško-slavonska	9.347	21.399
Brodsko-posavska	15.124	24.390
Zadarska	799.711	5.474.422
Osječko-baranjska	42.820	97.350
Šibensko-kninska	400.046	2.709.092
Vukovarsko-srijemska	29.380	47.335
Splitsko-dalmatinska	1.223.590	7.879.561
Istarska	1.736.315	11.452.784
Dubrovačko-neretvanska	455.106	2.407.399
Međimurska	39.384	95.673
Grad Zagreb	342.472	780.077

Izvor: Hrvatska turistička zajednica 2020. Smještajni kapaciteti Hrvatskog turizma (2021.).

Iz tablice 2. može se vidjeti da je najviše turista koji su dolazili i noćili u Hrvatskoj 2020. godine bilo u regijama Primorja, Dalmacije i grada Zagreba, dok je najmanje bilo u kontinentalnim regijama, krenuvši od Virovitičko-podravske županije preko Koprivničko-križevačke županije, Požeško-slavonske županije i Bjelovarsko-bilogorske županije. Treće poglavlje opisat će regionalne proizvode s izraženom razvojnom perspektivom, a to su gastronomija i enologija, zdravstveni turizam, cikloturizam te ekoturizam.

3. REGIONALNI PROIZVODI S IZRAŽENOM RAZVOJNOM PERSPEKTIVOM

Dominantan su turistički proizvod, kako ukazuju prognoze uz „sunce i more“, gastronomija i enologija, etnologija, zdravstveni turizam, cikloturizam i ekoturizam. Svako navedeno područje nudi specifičan turistički proizvod, a kombinirajući jedne s drugima dobivamo jedinstvenu ponudu na području Slavonije i Baranje.

3.1. Gastronomija i enologija

Prilikom zaštitnih iskapanja u starograjskom polju na otoku Hvaru, sredinom devedesetih godina prošlog stoljeća, u jednom od pogrebnih žara pronađene su sjemenke vinove loze i masline. Istraživači su pretpostavljali da je riječ o uobičajenim ostacima poljodjelskih kultura iz 4. ili 3. stoljeća prije Krista jer su se obje kulture dotad vezivale uz dolazak Grka i osnivanje njihovih kolonija na istočnoj jadranskoj obali (Katalog, Hrvatska turistička zajednica 2021).

Gastronomija i enologija kao turizam podrazumijeva posjetu određenoj destinaciji, čiji je temeljni cilj da zadovoljni interes za lokalnu, regionalnu ili nacionalnu gastronomiju, a uključuje konzumiranje hrane i pića, učenja o pripremanju jela, kupovinu proizvoda u vezi s hranom i pićem, organizirane posjete vinskim podrumima i proizvodnjama uz degustaciju prilikom i na kraju posjete, kao i pohađanje tečajeva kuhanja. To je vrsta kulturnog turizma jer kuhinja i recepti predstavljaju proizvode lokalne kulture, a načini pripreme hrane pripadaju pod nematerijalnu kulturnu baštinu (Perković 2020).

U nastavku slijedi tablica 3. koja prikazuje restorane u Hrvatskoj sa recenzijama, cjenikom i dodatnom ponudom (više usluga na jednom mjestu).

Tablica 3. Restorani u Hrvatskoj

Restoran	Recenzije *	Cijena – Preporuka šefa kuhinje	Dodatni sadržaj – Više usluga na jednom mjestu
Piroš Čizma/Baranja	4,3	120,00 riblja plata	Da
Knežev Dol/Baranja	4,6	150,00 Knežev pladanj	Da
Kormoran/Baranja	4.6	119,00 Okusi Dunava	Da
Mondo/Istra	4,7	115,00 Motovunski tanjur	Ne
Konoba Na Kantunu/Primorje	4,5	260,00 Valentinovo meni	Ne
Coccolo/Dalmacija	4,5	240,00 riba druge klase	Ne

Izvor: Vlastita izrada prema (TZ Baranja, Istra, Primorsko-goranska županija, TZ Trogir 2021.).

Baranja predstavlja glavni potencijal gastronomske turističke ponude Slavonije i Baranje, što potvrđuju mnogobrojni restorani, obiteljska poljoprivredna gospodarstva, vinske ceste, kušaonice vina i vinski podrumi, ali su još uvijek nedovoljno prezentirani na hrvatskoj turističkoj sceni, dok restorani Istre, Primorja i Dalmacije imaju puno veću ulogu u promidžbenim materijalima Hrvatske. Unatoč dodatnim sadržajima i relativno visokim ocjenama, restorani u Baranji cjenovno su prihvatljiviji turistima, dok restorani u Istri, Primorju i Dalmaciji imaju visoke cijene a nemaju dodatan sadržaj. Može se zaključiti da potencijala u Baranji ima, ali on ostaje u lokalnim okvirima.

Regionalna podjela gastronomije u Hrvatskoj može se prezentirati kroz Istru, Dalmaciju, Liku, Zagreb i okolicu, Zagorje te Slavoniju i Baranju. Svaka od ovih regija sadrži autohtona jela i tradiciju koja se njeguje godinama kroz povijest. U Istri se, naravno, nekad nađe i pokoji turist koji putuje prvenstveno zbog gastronomije i specifične tradicijske kuhinje; istarsku tradicijsku kuhinju definiraju jela pravljenaa od „naših starih“ kombinacija građanske i tradicionalno pučke kuhinje (Povijest Ugostiteljstva I Gastronomske Umjetnosti 2007), a prva dva proizvoda koji se uvijek

ističu kada se spomene Istra jesu, naravno, gljive tartufi i boškarin – autohtona hrvatska pasmina goveda. Slavonija i Baranja nudi malo pikantnije i žešće okuse zbog svoga poznatog tradicijskog naglaska na ljutinu, ali također prati tradiciju te se drži starih recepata. Prve dvije stvari koje se ondje moraju degustirati jesu kulen i rakija. Kada se govori o gastronomskoj ličkoj ponudi, ne smije se zaboraviti njihova netaknuta priroda koja daje skoro pa savršene uvjeta za uzgoj hrane, a krumpir i janjetina izvorni su njezin proizvod i daleko su poznati. Dalmacija nudi veliki izbor morskih plodova zbog svog položaja, međutim, i Istra sadrži morske plodove u svojoj ponudi, ali u Dalmaciji su daleko poznatiji. Dalmacija u gastronomiji nudi širok spektar ponuda, posebice zbog svojih otoka i jedinstvenih tradicionalnih jela. Zagorska se kuhinja ističe po poznatome jednostavnom okusu, a proizvodi koji se ističu jesu purica i zagorski štrukli. Zagreb sa svojom okolicom nudi malo drugačiju ponudu, sadrži kombinaciju moderno-tradicionalne kuhinje s poznatim okusima.

U nastavku će se rada prikazati neke od međunarodnih kulinarskih manifestacija, a „Najjača svjetska turistička destinacija upravo je Europa, a turizam je po značenju treća ekonomska aktivnost u Europskoj uniji. Turistička djelatnost direktno zapošljava oko 5 % radne snage i u nju su uključena oko dva milijuna poduzeća, uglavnom malih i srednjih“ (Jasprica 2012: 116).

„Kantonska metropola Hong Kong šarolikost utjecaja u gastronomiji potvrđuje s oko 8.500 restorana, koji predstavljaju kuhinje skoro svih krajeva Kine. U kineskoj je kuhinji vidljiva nerazdvojitost životnih navika od filozofije i mitologije. Svako jelo ima svoju svrhu i značenje, a vjera daje okus hrani ili njegov izostanak čini prihvatljivim. Za pojedina se jela tako vjeruje da donose mladost i zdravlje, za druga se misli da osiguravaju blagostanje, dok treća simboliziraju harmoničnost zajedničkog života, i tradicionalno se jedu u doba proslava. Nada da će se trošenjem takve hrane osigurati zaštita i prosperitet svojim potomcima, mnogo govori o kineskom načinu života i o toj kulturi“ (Žaper 2004: 231).

„Prema UNWTO-u gastro turizam (engl. *Food Tourism*) jedan je od najkreativnijih i najdinamičnijih segmenata turizma. Destinacije su svjesne značajnosti diverzifikacije ponude kroz gastronomiju osobito kako bi se potaknuo lokalni i regionalni razvoj. U ovom turističkom segmentu intenzivno se debatira o održivosti, etici, autentičnosti, lokalnim vrijednostima i kulturi. To ne iznenađuje s obzirom da gastro turisti prakticiraju životni stil sklon učenju od drugih kultura i eksperimentiranju

te na naj način traže iskustva utemeljena na lokalnom identitetu u svijetu koji postaje sve uniformniji i dostupniji“ (Knešaurek, Carić 2018: 91).

„*Slow Food Foundation for Biodiversity* osnovan je 2003. godine s ciljem podupiranja brojnih projekata *Terra Madre* koji prate logiku: pošteno, zeleno i zdravo (*Slow food – fair, green, healthy*). U 1.500 podružnica ove inicijative se odvijaju brojni događaji, a ovdje predstavljamo dio raznolike ponude:

- *Salone del Gust & Terra Madre* centralni je međunarodni događaj *Slow Food* i sličnih inicijativa u Italiji i u ovom dijelu Europe koje se sastaju svake godine tokom pet dana u Torinu. Na Salonu sudjeluje 1000 izlagača iz sto zemalja, paralelno se odvija do 40 tematskih konferencija, sto radionica kušanja, predstavlja se 1.200 vrsta vina, a cijelom događaju nazoči 220.000 posjetitelja. Uvijek se organiziraju i politički konotirani (u smislu povezivanja, ublažavanja različitosti i sukoba, i drugog) specifični događaji kao što su Palestinsko-izraelski kulinarski susreti ili Afrički vrt s biljem koji odbija nametnike i promovira projekt 1.000 vrtova iz 25 afričkih zemalja u sklopu škola, zaseoka i urbaniziranih konglomerata.
- *Slow Fish inicijativa* u suradnji s regijom Liguria organizirala je 2013. akciju pod nazivom 'More pripada svima' kad su i organizirali aktivnosti na mnogim lokacijama (prezentacije kulinarski šefova, kušaonice hrane, radionice, kazališne predstave i slično). Na ovaj se način kvalitetna prehrana i lokalni specijaliteti povezuju s gorućim temama upravljanja morskim resursima. Uključivanjem znanstvenika, političara i udruga postiže se veće razumijevanje problema u javnosti – na ukusan način.
- *Slow Food UK Week* je 9-dnevno događanje koje se odvija po čitavoj Engleskoj s raznolikim aktivnostima od kojih su mnoge vrlo inovativne. Primjerice, Zaboravljena hrana je naziv radionica i predavanja namijenjenih otkrivanju starih namirnica i recepata, koji se zatim uvrštavaju na jelovnike restorana, da bi se potaknula njihova primjena.
- Ubrane Farme predstavljaju načine uzgoja hrane u ubranim sredinama koji služe kako fokusiranim edukacijskim potrebama na temu primijenjene održivosti, tako i širim posjetiteljskim turama.“ (Knešaurek, Carić 2018: 92–93).

„*Real Food Festivals – RFF* iz Londona organizira prodajna mjesta i do pet događaja godišnje s ciljem promoviranja malih proizvođača hrane. Time se nastoji potaknuti potrošače da usvoje naviku kupovanja direktno od proizvođača. S obzirom da su njihova prodajna mjesta u javnim prostorima šarolika i veoma životna, privlače i pozornost turista“ (Knešaurek, Carić 2018: 94).

Iz prikazanog poglavlja može se vidjeti da u svijetu, kao i u Hrvatskoj, postoje gastronomske i enološke različitosti na kojima se predstavljaju domaći i inozemni poduzetnici kako bi turistima omogućili kušanje njihovih proizvoda. Sljedeće poglavlje prikazat će kakav je zdravstveni turizam u Hrvatskoj.

3.2. Zdravstveni turizam

Zdravstveni turizam organizirano je putovanje izvan lokalnog okruženja radi održavanja, poboljšanja ili obnavljanja dobrobiti pojedinca u umu i tijelu, a medicinski turizam ograničen je na organizirano putovanje izvan vlastite nadležnosti zdravstvene zaštite radi poboljšanja ili obnove zdravlje pojedinca medicinskom intervencijom (Carrera & Bridges 2006).

Prema Ministarstva zdravstva Hrvatska posjeduje bogatu i dugu tradiciju zdravstvenog turizma krenuvši još od rimskog vremena zbog mnogih prirodnih ljekovitih faktora koji su zapravo danas velik nacionalni kapacitet i značajan potencijal za daljnji razvoj zdravstvenog turizma. Oblici su zdravstvenog turizma medicinski, potom lječilišni i *wellness* turizam (Listeš 2020).

Usredotočujući se na sjeverozapadnu Hrvatsku, trendovi su zdravstvenog turizma pozitivni zbog povoljne cijene usluga, dobrog geografskog položaja i velikog broja terapijskih čimbenika. Bez obzira na pozitivne trendove zdravstvenog turizma, određeni problemi usporavaju njegov rast i onemogućuju plasman Hrvatske kao konkurentne zdravstveno-turističke destinacije. Jedan od temeljnih problema nalazi se u činjenici da poslovni model većine zdravstveno-turističkih objekata nije tržišno orijentiran (Gregorić, Čolig i Radoš 2020).

Listeš (2020) kaže da je trenutna ponuda zdravstvenog turizma Republike Hrvatske složen skup pružatelja usluga zdravstvenog turizma, koji se odvija u području privatnog i javnog sektora. U privatnom je vlasništvu velik dio ponude *wellnessa* i

medicinskog turizma, kao i manji broj toplica. Bolnički sustavi, specijalne bolnice i lječilišta zdravstveno-turističke su ponude Republike Hrvatske, a ujedno su dio javnoga zdravstvenog sustava, pri čemu su isključivo usmjereni na korisnike Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje (HZZO).

Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje sufinancira većinsku ponudu zdravstvenog turizma. Troškovi zdravstvenih djelatnika uvelike premašuju sredstva primljena od HZZO-a, stoga su davatelji usluga prisiljeni oslanjati se na svoje proračune. Većina objekata implementirala je dualni poslovni model. Opći objekti koji su uglavnom ili u potpunosti orijentirani na tržište zabilježili su bolje poslovne rezultate te su posljedično mogli češće ulagati u nove sadržaje i infrastrukturu. Potrebno je implementirati konkurentne poslovne modele i usporediti uspješne destinacije kako bi se hrvatski zdravstveni turizam bolje pozicionirao i kako bi mu se povećala konkurentnost.

Jedan je od problema taj što se iz službenih statističkih podataka ne mogu vidjeti kompletni podatci o zdravstvenom turizmu, jer se neki podatci čak dvostruko prate – i u turizmu i u zdravstvu. Ipak, ono što se može primijetiti je da je u zdravstvenom turizmu zaposleno oko 10.000 osoba, pri čemu se ostvaruje oko 300 milijuna eura prihoda od zdravstvenih usluga.

Republika Hrvatska ima globalno priznate i u industriji zdravstvene ustanove, međutim, nedostaje zaokružen i potpun turistički proizvod u zdravstvenom turizmu. Zdravstveni turizam, naime, zauzima puno više od same zdravstvene usluge.

3.3. Cikloturizam

Cikloturizam predstavlja jedan od turističkih proizvoda s najvećom razvojnom perspektivom. Procjenjuje se da će udio putovanja u kojima je bicikl ključno prijevozno sredstvo rasti više od deset posto idućih desetak godina. Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine pretpostavlja stavljanje Hrvatske na poziciju jedne od vodećih mediteranskih cikloturističkih destinacija, što znači da bi cikloturizam trebao postati jedan od značajnijih selektivnih oblika turizma u Hrvatskoj, s izuzetnim naglaskom na razvoj izvan osnovne ljetne sezone. Nužno je za ostvarenje tog cilja

ostvariti određene uvjete koji su utvrđeni „Akcijskim planom razvoja cikloturizma u Hrvatskoj“ (Vlada Republike Hrvatske 2013).

Republika Hrvatska ima atraktivno i raznoliko prirodno okruženje, bogatu kulturnu i povijesnu baštinu, povoljnu klimu, blizu je velikih tržišta, ima dobru prometnu povezanost i unutarnju sigurnost, a postoje i manje posjećene makadamske ceste i šumske staze bez opterećenja zbog velike potražnje planinara. Sve navedeno Hrvatskoj omogućuje razvoj biciklističkog turizma (Periša 2020). Prema podacima Ministarstva turizma i specijalizirane internetske stranice za organizaciju biciklista Pedala (2020) u Republici Hrvatskoj postoji više od 15.000 kilometara biciklističkih ruta (Biciklistički turizam 2020.; Biciklističke rute u Hrvatskoj 2020.), od kojih je većina u Primorsko-goranskoj županiji (5.100 kilometara), zatim Istarskoj županiji (4.869,35 kilometara), Šibensko-kninskoj županiji (2.565 kilometara), Splitsko-dalmatinskoj županiji (1.992 kilometara), Ličko-senjskoj županiji (1.500 kilometara) te u Međimurskoj županiji (864 kilometra) (Koordinacijsko tijelo za razvoj cikloturizma Hrvatske 2020.).

Biciklizam je održiv oblik prijevoza koji ima pozitivan utjecaj na zdravlje i okoliš kroz smanjenje emisije CO₂, onečišćenja zraka, buke i potrošnje goriva. Biciklistički turizam relativno je nov oblik turizma koji doprinosi održivom razvoju turizma. Postoje različite definicije biciklističkog turizma, ali sve one uključuju putovanje biciklom po ruti iz različitih razloga, poput istraživanja turističkog odredišta, sportskih aktivnosti, tjelesnog i mentalnog zdravlja, zabave, približavanju prirode. Biciklističke ture postaju sve popularnije u Europi, dok biciklistički turizam nastavlja dobivati značaj za prihod od turizma. Ova vrsta turizma idealna je za razvoj ruralnih i rubnih područja.

3.4. Ekoturizam

„Eko turizam ili ekološki turizam je jedan od specifičnih oblika turizma koji obuhvaća odgovorna putovanja u prirodna područja, s visokim stupnjem zaštite okoliša, koja djeluje na dobrobit lokalnog stanovništva i uključuju razumijevanje i obrazovanje turista. Razvoj ekološkog turizma je zasnivan na prirodnim resursima destinacije. Podjele posebnih oblika turizma, ekološki turizam raspoređuju među oblike

s jednostavnim motivima nevelikog broja dolazaka turista u destinaciju. Međutim, taj jednostavan motiv nije nimalo jednostavan u praksi.“ (Dobrota 2018).

Bogata kulturna baština i prirodna bogatstva plodno su tlo za ekološki turizam i bolju turističku ponudu. Turisti su u suvremeno vrijeme ekološki osvješteniji i brinu za prirodu, pa u skladu s time žele i putovati. Oni žele doživjeti *local experience* te se na taj način upoznati s lokacijom i svim potencijalima koja ona nudi, što obuhvaća konzumiranje autohtonih domaćih proizvoda koji su dobiveni na prirodan način, kao i upoznavanje s kulturnim znamenitostima i tradicijom kraja koji posjećuju. To su sve razlozi zbog kojih je ekoturizam usmjeren na podržavanje i ulaganje u poljoprivredu i obiteljska poduzeća koja gostima pružaju potpuni doživljaj (Carević 2021).

Prema *The international ecotourism society* (2021), načela na kojima se zasniva ekoturizam su:

- minimizirati fizički, društveni i psihološki utjecaj,
- graditi ekološku i kulturnu svijest,
- osigurati pozitivno iskustvo za posjetitelje i domaćine,
- osigurati izravnu financijsku dobrobit,
- generirati financijsku dobrobit za lokalno stanovništvo i poduzetnike,
- posjetiteljima prenijeti iskustva kojima će se podići svijest o društvenim, ekološkim i političkim događanjima,
- dizajnirati, graditi i upravljati nisko utjecajnim sadržajima,
- upoznati prava i vjerovanja starosjedioca u zajednici te surađivati s njima.

Razvoj ekoturizma značajan je za ekološki i kulturni razvoj, usavršavanje i zaštitu prirodnih područja. Prepoznato je to i u Strategiji razvoja Hrvatskog turizma (2013) gdje je kao jedan od ciljeva navedena trajna zaštita i uklapanje ekoloških standarda te dugoročna i održiva valorizacija turističkih potencijala. Sve je popularniji turizam u čistom i očuvanom okolišu s obzirom na ubrzani razvoj i potrebu ljudi za opuštanjem, bijegom od buke i gužve. Na razvoj ekoturizma djeluje i razvoj svijesti o potrebi očuvanja prirode. Buduća strategija trebala bi intenzivirati selektivne oblika turizma, poticati odgovorni turizam, razvijati turističku infrastrukturu, ulagati u inovacije, ulagati u turističke ekosustave te u prometnu infrastrukturu, razvijati i ulagati u pametne gradove, kao i u društveno odgovorno upravljanje javnim resursima kao što su već

glavne smjernice uključene u donesenu Nacionalnu razvojnu strategiju Republike Hrvatske do 2030. godine u veljači ove godine.

Svjetska turistička organizacija navodi da su ekoturisti, prema istraživanjima, obrazovaniji, imućniji iskusniji, imaju iskustva s putovanjima, ekološki su osviješteni i željni su čuti i posjetiti sve lokalne priče i znamenitosti (2021).

U nastavku rada analizirat će se broj i naziv zaštićenih područja u OBŽ kao potencijalni resurs za razvijanje ekoturizma.

Tablica 4. Broj i naziv zaštićenih područja u Osječko-baranjskoj županiji

Naziv zaštićenog područja	Broj zaštićenih područja	Površina kopna	Površina županije
Posebni rezervat	2	6148,16 ha	414995,437 ha
Park prirode	2	17075,74 ha	414995,437 ha
Regionalni park	1	25990,67 ha	414995,437 ha
Spomenik prirode	1	0,61 ha	414995,437 ha
Značajni krajobraz	1	160,34 ha	414995,437 ha
Spomenik parkovne arhitekture	12	156,56 ha	414995,437 ha
U K U P N O	19	49532,08 ha	414995,437 ha

Izvor: Bio Portal (2021.).

Jedini službeni izvor podataka o zaštićenim područjima nalazi se u Upisniku zaštićenih područja Uprave za zaštitu prirode Ministarstva zaštite okoliša i energetike. Iz tablice broj 4. vidljivo je da ima 19 zaštićenih područja u Osječko-baranjskoj županiji, a prostire se na 49.532,08 ha. Geografski i klimatski potencijal u ovoj županiji vidljiv je, ali nedovoljno iskorišten jer ekološki turizam još dovoljno ne egzistira.

Ekološki turizam u Republici Hrvatskoj, kao i u Osječko-baranjskoj županiji, nema dovoljno financijskih pokazatelja za interpretaciju jer je još uvijek stavljen

naglasak na primorski odmorišni turizam. Ministarstvo turizma 2016. godine donijelo je Akcijski plan razvoja zelenog turizma, takozvani ekoturizam.

U slijedećem poglavlju prikazat će se primjer dobre prakse u ekoturizmu – Otočki virovi-Spačvanski bazen.

3.4.1. Primjer dobre prakse – Otočki virovi – Spačvanski bazen

Ljepota u srcu Slavonije, zvukovi vode, šum vjetra protkan šuštanjem lišća, boje, mirisi, krivudavi putevi koji vode u čarobnu prirodu; to sve jednim imenom zovemo „ekoturizam“ koji se malim dijelom može vidjeti na slici 2. koja slijedi.

Slika 2. Spačvanski bazen

Izvor: <https://virovi.hr/hr/prirodna-i-kulturna-bastina/spacvanski-bazen> (preuzeto 16. 9. 2021.).

Primjer dobre prakse prikazan je na slici 2. na kojoj su prikazani Otočki Virovi – vrata Spačvanskog bazena, koji se nalaze u gradu Otoku. Destinacija nudi širok spektar ponuda kroz Poučne staze Virovi i Lože, odmorište Virgrad, biciklističke staze i veslačke rute. Još je 1888. Josip Kozarac napisao: „Tko je jedanput bio u toj našoj

drevnoj šumi, s onim divnim stabarjem, spravnim, čistim i visokim, kao da je saliveno, taj je ne može nikada zaboraviti. Tu se dižu velebni hrastovi sa sivkastom korom, izrovanom ravnim brazdama, koje teku duž cijelog 20 metara visokog debla sa snažnom širokom krošnjom, kojano ga je okrunila, kao stasitog junaka kučma..." (<https://virovi.hr/hr/prirodna-i-kulturna-bastina/spacvanski-bazen>, preuzeto 16. 9. 2021.).

Treba na kraju spomenuti da ekoturizam u Hrvatskoj ima jako veliki potencijal. U nastavku rada perspektive će se razvoja turizma dati na primjeru Slavonije i Baranje.

4. PERSPEKTIVA RAZVOJA TURIZMA NA PRIMJERU SLAVONIJE I BARANJE

U ovom dijelu rada objasniti će se smjernice i planovi za razvoj turizma na primjeru Slavonije i Baranje te nekih njenih dijelova. Ruralno područje Slavonije i Baranje bogato je turističkim atrakcijama koje imaju potencijal za razvoj turizma, poput termalnih, ljekovitih voda, rijeka, svetišta, vinskih putova, parkova prirode, kulturne baštine i tome slično. Kroz statističke podatke turizma u Slavoniji i Baranji prikazat će se povećan broj dolazaka turista i broj noćenja te način obrade podataka, a kroz smjernice i planove razvoja turizma prikazat će se turistička valorizacija, problematika s kojom se susreće u provođenju planova, koliki je udio odnosno koji gosti prevladavaju (strani ili domaći) te prednosti prometnog položaja Osječko-baranjske županije kao privlačne turističke regije.

U prvome nacionalnom katalogu ruralnog turizma, prema riječima tadašnjeg ministra turizma Republike Hrvatske Darka Lorencina, „glavni su strateški ciljevi hrvatskoga turizma u ruralnom području, prije svega, ravnomjerni regionalni razvoj, samozapošljavanje i motiviranje mladih za ostanak na selu. Pri tome je ruralni turizam značajan čimbenik u aktivaciji i održivom razvoju ruralnih područja koji pomaže očuvanju lokalnog identiteta, tradicije i običaja, štiti okoliš, jača autohtonu, tradicijsku i ekološku proizvodnju te pomaže razvoju ruralnih krajeva na osnovi održivoga razvoja“ (HGK, 2021).

Osječko-baranjska županija je, prema navedenom nacionalnom katalogu ruralnog turizma, predstavljena kao ogroman potencijal razvoja radi svoga položaja, prirodnih bogatstava, tradicijske gradnje slavonskih sela koja se očituje kroz plansku gradnju s pravilnim rasporedom ulica u odnosu na glavnu cestu, kao i veliki broj nematerijalnih kulturnih dobara – od pripreme slavenskog kulena, umijeća izrade zlatoveza, postojanja raznih tradicijskih obrta (suknarski odjevni predmeti, šaranje tikvica, izrada šokačkih šešira, užarski obrti...), proljetnog ophoda kraljice ili ljelje iz Gorjana pa do uzgoja crnih slavonskih svinja.

4.1. Statistika turizma u Slavoniji i Baranji

„Nositelji razvoja turizma na području Osječko-baranjske županije su gradovi: Osijek, Đakovo, Našice, Beli Manastir, Valpovo, Belišće i Donji Miholjac te općine Bilje, Kneževi Vinogradi, Draž, Erdut i Bizovac. Prema zadnjem Popisu stanovništva iz 2011. godine Osječko-baranjska županija je imala 305.032 stanovnika“ (Državni zavod za statistiku 2020). Sustav upravljanja turizmom Osječko-baranjske županije funkcionira kroz županijsku turističku zajednicu, jednu turističku zajednicu na području Baranje te deset turističkih zajednica općina i gradova. Iz tablice 5. se može vidjeti broj dolazaka i noćenja turista u Osječko-baranjskoj županiji od 2012. do 2020. godine.

Tablica 5. Dolasci i noćenja turista u komercijalnim smještajnim objektima u Osječko-baranjskoj županiji od 2012. do 2020. godine

Godina	Broj dolazaka turista	Broj noćenja	Broj turista/broj noćenja
2012.	74.373	168.122	44%
2013.	75.177	169.952	44%
2014.	74.026	150.466	49%
2015.	79.588	158.226	50%
2016.	89.060	172.945	51%
2017.	92.239	177.677	52%
2018.	99.025	194.904	50%
2019.	107.598	217.692	49%
2020.	42.820	97.350	44%

Izvor: Izradio autor prema Hrvatski zavod za statistiku – pregled po županijama (2021.).

Dolasci i noćenja turista u komercijalnim smještajnim objektima do 2016. godine prikupljali su se putem mjesečnih izvještaja na propisanim obrascima, a od 2017. godine isti se preuzimaju s *eVisitora* – središnjega elektroničkog sustava koji objedinjuje podatke svih turističkih zajednica. Udio broja dolazaka turista u broju noćenja koji iznosi od 44 do 50% pokazuje da promjena načina prikupljanja podataka nije donijela značajne promjene te da su podatci relevantni za promatranje. Pandemijska godina 2020. također ne odstupa od prosjeka iako je znatno smanjen broj dolazaka turista kao i broj noćenja.

Broj dolazaka i noćenja turista svake se godine povećava, ipak, zabilježeno je u 2020. godini drastično smanjenje, čiji je uzrok bila pandemija COVID-19 (Hrvatski zavod za statistiku – pregled po županijama). Može se vidjeti da je u komercijalnim smještajnim objektima u Osječko-baranjskoj županiji najmanji broj dolazaka turista bio 2020. godine, a razlog toga je zatvaranje ekonomije zbog pandemije COVID-19, a ako se izuzme tu godinu, najmanje turista bilo je u 2014. godini, dok ih je najviše bilo u 2019. godini. Također, to vrijedi i za broj noćenja. Izuzev pandemijske godine može se reći da razvoj Osječko-baranjske županije i Vukovarsko-srijemske županije ide u dobrom smjeru te da imaju sve predispozicije za još veći i snažniji razvoj, a to ostvaruju većim angažmanom svih dionika, ulaganjem i nadogradnjom turističke infrastrukture, povećavanjem broja smještajnih kapaciteta, ulaganjem u inovacije putem *online* rezervacija i aplikacije koje nude raznolik izbor potencijalnim turistima. Izvrstan je primjer iz Belog Manastira u etnološkom centru Baranjske baštine pod nazivom *Vision one* – ova aplikacija pomaže turistima da na što jednostavniji način odaberu željene destinacije uz što manje hoda (Glas Slavonije 2021). U nastavku slijedi prikaz tablica 6. Dolasci i noćenja turista.

Tablica 6. Dolasci i noćenja turista u OBŽ u 2018. i 2019. godini

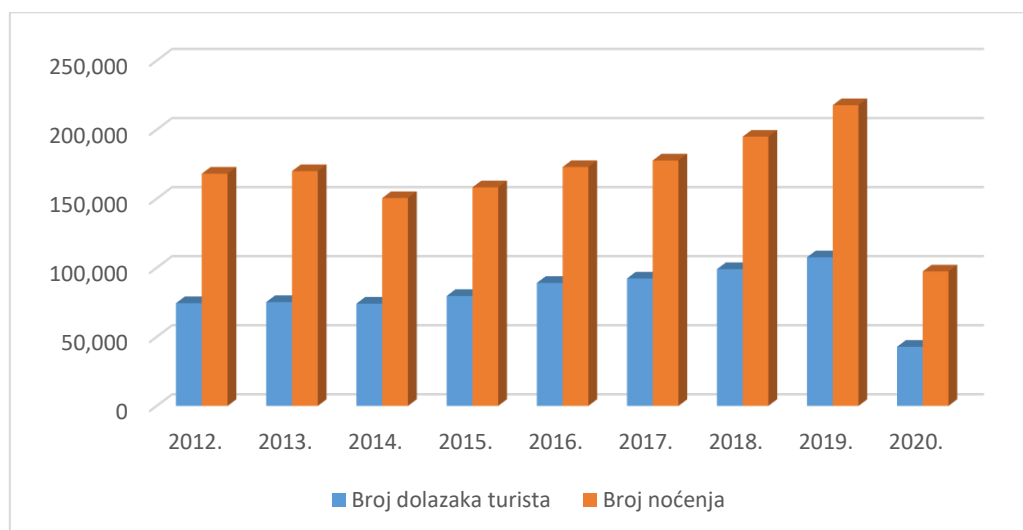
Godina	Dolasci		Ukupno	Noćenja		Ukupno
	Domaći	Strani		Domaći	Strani	
2018.	60.881	38.144	99.025	112.908	81.996	194.904
2019.	66.971	40.627	107.598	125.390	92.302	217.692

Izvor: DZS (2021.).

U tablici 6. možemo vidjeti udio domaćih i stranih dolazaka i noćenja u 2018. i 2019. godini – vidljiv je porast i u jednoj i u drugoj kategoriji, a što se tiče prema zemlji prebivališta stranih turista, najviše je bilo gostiju iz Njemačke, Srbije, Bosne i Hercegovine, Slovenije i Mađarske.

U nastavku slijedi obrada podataka o dolascima i noćenjima turista u komercijalnim smještajnim objektima u Osječko-baranjskoj županiji.

Grafikon 1. Dolasci i noćenja turista u komercijalnim smještajnim objektima u Osječko-baranjskoj županiji od 2012. do 2020. godine

Izvor: Hrvatski zavod za statistiku (2021.).

Iz grafikona broj 1 vidljivo je znatno povećanje broja dolazaka turista, ali ne toliko koliko je povećanje broja noćenja. Kod broja noćenja uočavamo veće oscilacije u 2014. i 2015. godini gdje je došlo do znatnijeg pada broja noćenja, kao i oporavak tijekom sljedećih godina, a kod broja dolazaka turista vidi se uravnoteženi lagani porast svake godine. Podaci za 2020. godinu nisu za interpretaciju zbog toga što je došlo do ekstremnih poremećaja uslijed pojavljivanja virusa COVID-19.

Sljedeća tablica prikazuje broj dolazaka i noćenja turista u komercijalnim smještajnim objektima u Vukovarsko-srijemskoj županiji od 2012. do 2020. godine. .

Tablica 7. Dolasci i noćenja turista u komercijalnim smještajnim objektima u Vukovarsko-srijemskoj županiji od 2012. do 2020. godine

Godina	Broj dolazaka turista	Broj noćenja	Broj turista/broj noćenja
2012.	33.808	60.538	56%
2013.	41.148	75.606	54%
2014.	43.709	83.159	53%
2015.	51.566	94.519	55%
2016.	69.818	102.201	68%
2017.	88.942	138.470	64%
2018.	80.536	132.042	61%

2019.	80.549	134.308	60%
2020.	29.380	47.335	62%

Izvor: Izrada autora prema Hrvatski zavod za statistiku – pregled po županijama.(2020.).

Udjeli broja turista u broju noćenja u Vukovarsko-srijemskoj županiji u odnosu na Osječko-baranjsku županiju pokazuju određenu razliku kod evidentiranih podataka putem mjesečnih izvještaja do 2016. godine i podataka preuzetih s *eVisitora* od 2017. godine, ali s obzirom na da je došlo do većeg povećanja samo u 2016. godini, može se reći da i u Vukovarsko-srijemskoj županiji nema velikih odstupanja na osnovi promjene preuzimanja podataka.

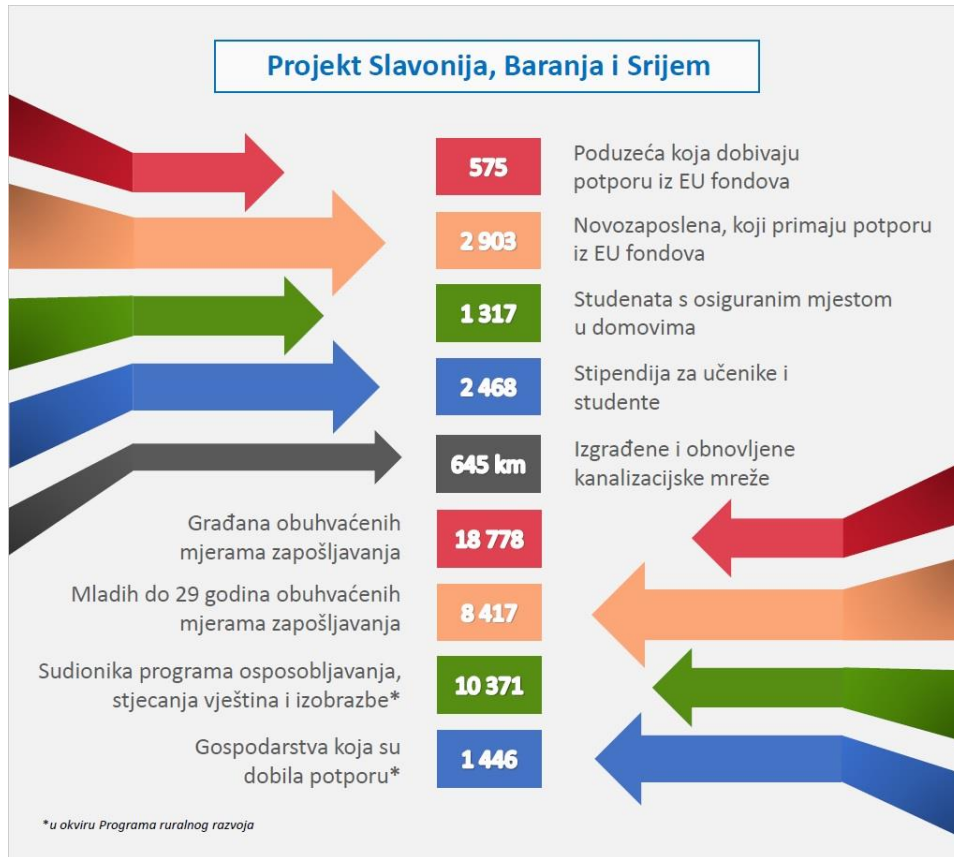
Također se broj dolazaka i noćenja u Vukovarsko-srijemskoj županiji povećavao do 2020. godine, kada je zbog COVID-19 i zatvaranja granica drastično smanjen broj dolazaka i noćenja. Iz tablice 4 se može vidjeti da je u komercijalnim smještajnim objektima u spomenutoj županiji najmanji broj dolazaka turista bio 2020. godine zbog zatvaranja ekonomije uslijed pandemije COVID-19, a ako se izuzme ta godina, najmanje je turista bilo 2012. godine, dok ih je najviše bilo 2017. Za broj noćenja najviša godina bila je 2017., a najmanja 2012. godina (izuzev 2020., koja zbog već navedenih razloga nije za interpretaciju).

4.2. Smjernice i planovi

Projekt „Slavonija, Baranja i Srijem“ jedinstven je projekt Vlade Republike Hrvatske iz 2017. godine, koji je pokrenut radi osiguranja sredstava iz europskih fondova. Zamišljen je na način da se sredstva koriste za pet slavonskih županija kojima su potrebna dodatna ulaganja u okviru Programa ruralnog razvoja u financijskom razdoblju 2014. – 2020. U okviru navedenog projekta Vlada RH osnovala je Savjet za Slavoniju kojim predsjedava predsjednik Vlade, a glavni je koordinator ministrica regionalnog razvoja i fondova Europske unije. Podrška slavonskim županijama ugovorena je putem savjetodavnih usluga (*Reimbursable Advisory Service* 2017) Svjetske banke, a sredstva su osigurana putem Operativnog Programa konkurentnost

i kohezija 2014. – 2020. (<https://strukturnifondovi.hr/projekt-slavonija-baranja-srijem/>, preuzeto 16. 9. 2021.).

Slika 3. Projekt Slavonija, Baranja i Srijem

Izvor: Projekt Slavonija, Baranja i Srijem, Vlada Republike Hrvatske (2021.).

Na slici 3. vidljivi su svi dionici koji su uključeni u projekat te mogućnosti koje će doprinijeti poboljšanju stanja turističke infrastrukture.

Iz slike 4. koja slijedi može se vidjeti da na području Slavonije, Baranje i Srijema postoje mnogi strateški projekti u pripremi te je za te programe bilo planirano utrošiti 10.697 milijardi kuna, od toga 100 milijuna kuna za prirodne i kulturne resurse u funkciji turizma koji bi trebali poboljšati regionalni razvoj.

Slika 4. Strateški projekti u pripremi

STRATEŠKI PROJEKTI U PRIPREMI		 BRODSKO - POSAVSKA ŽUPANIJA		Regionalni tehnološki i inovacijski centar za strojarstvo 60.000.000 KN	Centar strukovne izvrsnosti bioekonomije 70.000.000 KN	Simulacijsko - edukacijski centar za upravljanje rizicima od katastrofa (SIMED) 55.000.000 KN
Priradni i kulturni resursi u funkciji turizma 100.000.000 KN	 OSJEČKO - BARANJSKA ŽUPANIJA	Izgradnja gospodarskog centra 354.850.000 KN	Izgradnja regionalnog distribucijskog centra za voće i povrće Nemetin 98.000.000 KN	Strateški projekt revitalizacije brownfield područja OLT Osijek 150.000.000 KN	Geotermalni potencijal Osječko-baranjske županije 75.000.000 KN	SKIMCO Sveučilište 114.258.000 KN
Obnova HNK Osijek 80.000.000 KN	Muzej likovnih umjetnosti 35.000.000 KN	Kolodvor Osijek 36.000.000 KN	 POŽEŠKO - SLAVONSKA ŽUPANIJA	Regionalni distribucijski centar za voće i povrće 50.000.000 KN	Geotermalni izvori Požeško - slavonske županije 88.000.000 KN	Regionalni centar razvoja poljoprivredne proizvodnje Požeško - slavonske županije 45.000.000 KN
Kuća graševine 64.500.000 KN	Medicinski centar za edukaciju, istraživanje i zdravstveni turizam u Pakracu 120.000.000 KN	Trenkov dvorac 71.000.000 KN	Nova ergela Lipik (Reakreacijsko područje jezera Raminac Lipik) 63.250.000 KN	 VIROVITIČKO - PODRAVSKA ŽUPANIJA	Izgradnja centra za pametnu poljoprivredu i ICT djelatnosti 24.779.000 KN	Rekonstrukcija pruge Osijek - Virovitica 1.152.000.000 KN
Izgradnja i opremanje sušionice povrća 225.825.000 KN	Istraživanje geotermalnog potencijala na području Virovitičko - podravске županije 20.000.000 KN	 VUKOVARSKO - SRIJEMSKA ŽUPANIJA	Istraživanje i eksploatacija geotermalnog potencijala na području VSŽ 180.000.000 KN	Transportno - logistički centar Vukovarsko - srijemske županije 183.705.000 KN	Suvremeni energetsko učinkovit toplinski sustav grijanja u Gradu Vinkovcima 36.000.000 KN	Izgradnja Auto park Lipovac 53.000.000 KN
Centar za prerađu GMO free soje 40.000.000 KN	Obrazovno - razvojni centar Vinkovci 37.500.000 KN	Izgradnja regionalne klaonice s rasjekaonicom mesa i hladnjačom 30.000.000 KN	Izgradnja Regionalnog centra za digitalizaciju i razvoj 100.000.000 KN	Dvorac Khuen Bellasi u Nuštru 105.000.000 KN	Panonski centar za primjenu digitalnih tehnologija 35.000.000 KN	ZAJEDNIČKI PROJEKTI VIŠE ŽUPANIJA
Rekonstrukcija pruge Okučani - Vinkovci (obuhvaća dio Sisačko - moslavačke županije) 3.500.000.000 KN	Centar za gospodarenje otpadom OBŽ i VSŽ 500.000.000 KN	Centar za gospodarenje otpadom BPŽ i PSŽ 350.000.000 KN	Rekonstrukcija i proširenje Zračne luke Osijek 395.000.000 KN	Izgradnja i opremanje novog KBC Osijek 2.000.000.000 KN	10,697 milijardi kuna	

Izvor: Projekt Slavonija, Baranja i Srijem. Dostupno na: (2021.).

Jedan od naj značajnih strateških projekata u Osječko-baranjskoj županiji Gospodarski je centar u vrijednosti 354.850.000 kn, koji će značajno ojačati gospodarske resurse, kao i poboljšati gospodarske infrastrukture te time dovesti regiju na vrh gospodarske scene.

Projekt Geotermalni potencijal Osječko-baranjske županije donosi dodanu vrijednost za razvoj selektivnih oblika turizma kao što su zdravstveni turizam i *wellness* turizam, a isto tako donosi dobrobit za poljoprivredu te procese grijanja.

Projekt Regionalni centar za digitalizaciju i razvoj u Vukovarsko-srijemskoj županiji jedan je od najznačajnijih strateških projekata, koji će na jedno mjesto dovesti poduzetnički inkubator, fakultet elektrotehnike, računarstva i informacijskih tehnologija iz Osijeka, uredske prostore Vukovarsko-srijemske županije, Zavod za informatiku, multifunkcionalnu dvoranu, vrtić te kantu. U nastavku slijedi tablica 8. Projekt Slavonija, Baranja i Srijem – vrijednost sklopljenih ugovora.

Tablica 8. Projekt Slavonija, Baranja i Srijem – vrijednost ugovora sklopljenih od 18. 10. 2016. do 15. 12. 2017

Program ruralnog razvoja	Osječko- Baranjska	Vukovarsko - Srijemska
Stanje 15. 12. 2017.	289.449.593,43 kn	161.442.097,23 kn
Stanje 30. 4. 2021.	2.064.714.915,00 kn	1.181.186.935,00 kn

Izvor: Strukturni fondovi (2021.).

Iz tablice 8., koja nam prikazuje vrijednost sklopljenih ugovora u promatranim županijama krajem 2017. godine i prvoj polovici 2021. godine u sklopu projekta Slavonija, Baranja i Srijem, vidljiv je ogroman skok sklopljenih ugovora povlačenja sredstava iz Europskih fondova koji ima za cilj unapređenje čitave regije. Iz tog proizlazi da je osnivanje Savjeta za Slavoniju bilo opravdano i učinkovito.

Nastavak ovog rada opisat će planove razvoja Osječko-baranjske županije te razvoja Vukovarsko-srijemske županije na temelju Strateških okvira županija, kao i Master plana turizma Osječko-baranjske županije, te što isti znače za regionalni razvoj županija kroz investicije, projekte javnog i privatnog sektora i u kojem bi pravcu trebala ići nadogradnja turističkih djelatnosti, to jest gdje još ima prostora za razvijanje.

4.2.1. Planovi razvoja Osječko-baranjske županije

Investicije predstavljaju temeljni pokretač značajnije ekspanzije. Strateškim su okvirom definirani ciljevi koji, između ostalog, predviđaju (Master plan turizma Osječko-baranjske županije):

- povećanje ukupnog smještajnog kapaciteta na 10.000 kreveta,
- povećanje noćenja za više od pet puta u odnosu na 2015. godinu,
- razvoj nekolicine panonskih turističkih naselja/resorta.

Prethodni analitički koraci pokazali su da se ovaj porast može dijelom ostvariti kroz podizanje poslovnih performansi postojećih kapaciteta (veća zauzetost jedinica), ipak, za ostvarenje zacrtanog rasta bit će obvezno aktivirati skup dodatnih investicijskih projekata na području Osječko-baranjske županije po principu generiranja potražnje

kroz stvaranje nove ponude na konkurentskom standardu Srednje Europe, ne samo na tržište Hrvatske već i šire regije.

Iz tog razloga treba inzistirati na promicanju kontinentalne Hrvatske, a time i u značajnoj mjeri Osječko-baranjske županije, kao turistički vrijedne i atraktivne regije – bilo kroz čisti marketing ili kroz potporu države u usmjeravanju domaće turističke potražnje prema kontinentalnim destinacijama. Navedeno je potrebno s obzirom na to da trenutna razina bruto domaćeg proizvoda po stanovniku još uvijek ne osigurava dovoljnu razinu raspoloživog dohotka za značajniju potrošnju u svrhu turizma i ugostiteljstva, osobito u kontinentu kao turistički inferiornoj zoni u odnosu na primorsku Hrvatsku (Master plan turizma Osječko-baranjske županije).

Identificirani su investicijski projekti s ciljem realizacije, odnosno isporuke željene vizije turizma Osječko-baranjske županije.

Temeljni projekti privatnog sektora (Master plan turizma Osječko-baranjske županije 2017):

- golf *resort*,
- Slavonski dvori/Panonski *resort*,
- Zdravstveni i *wellness* resort,
- Dva vinska i *wellness* hotela,
- *Fisherman resort*,
- *Glamping resort*.

Temeljni projekti javnog sektora (Master plan turizma Osječko-baranjske županije 2017):

- Panoramski balon Slavonija,
- Interpretacijski i centar za posjetitelje Slavonija,
- Projekt rekonstrukcije komunalne infrastrukture osječke Tvrđe,
- Urbana rehabilitacija manjih gradskih središta Osječko-baranjske županije,
- Proširenje Državne ergele Đakovo,
- Integrirani razvojni projekti obnove i turističke valorizacije kulturno-povijesnog nasljeđa biskupa Josipa Jurja Strossmayera,
- Unapređenje infrastrukture za riječna kružna putovanja,
- Sustav turističke smeđe signalizacije na regionalnoj razini.

Prilikom izbora alternativnih lokacija za definirane projekte, potrebno je voditi brigu da one uvažavaju specifičnosti područja pod posebnim režimima zaštite/upotrebe i mogućnih namjena površina, uz uvažavanje uobičajenih praksi planiranja dugoročno održivih projekata. Investicije su procijenjene temeljem usporednih projekata i industrijskih standarda te, ovisno o završnom konceptu i rješenju privatnog ili javnog investitora, mogu u velikoj mjeri odstupati od inicijalne procjene. Potrebno je istaknuti kako su koncepti projekta na razini projektnih ideja te da je potrebno završnim investitorima osigurati maksimalnu prilagodljivost u prilagođavanju ili predlaganju novih koncepata (Master plan turizma Osječko-baranjske županije).

4.2.2. Planovi razvoja Vukovarsko-srijemske županije

Županija razvoj turizma temelji na bogatim prirodnim resursima, raznolikoj gastro ponudi, vinogradarstvu, kulturno-povijesnim znamenitostima, manifestacijama, kao i isticanjem lokalnih turističkih atrakcija. Nažalost, mora se napomenuti da se Domovinski rat valorizira kao jedna od glavnih prednosti turizma u županiji iako to nigdje ne piše decidirano, a može se vidjeti kod obilježavanja značajnijih datuma (Pad Vukovara, obnova vukovarskog Vodotornja, Spomen dom Ovčara...).

Kad se govori o kulturnom turizmu u Vukovarsko-srijemskoj županiji, prva i zadnja konstatacija Vinkovačke su jeseni – najpoznatija manifestacija ne samo u županiji nego i na razini cijele države, koja predstavlja očuvanje tradicije i bogatoga kulturnog naslijeđa. Vinkovačke jeseni postale su sinonim za Vukovarsko-srijemsku županiju, koje su povukle razvoj malih obiteljsko-poljoprivrednih gospodarstava, usluga privatnog smještaja kroz gastro ponudu i povećanje broja smještajnih jedinica potrebnih za funkcioniranje manifestacije.

Nisu zanemarena ni druga područja predviđena strateškim okvirom Vukovarsko-srijemske županije, od ribolovnog tržišta kroz razne udruge, vinski turizam, biciklistički, lovni i vjerski turizam, davanje naglasaka na autohtonim proizvodima te promatranju ptica kao najbrže rastućem tržištu iako u Hrvatskoj taj oblik turističke ponude još uvijek nije dovoljno razvijen, no ima ogroman potencijal s obzirom na postojeće prirodne resurse kojima raspolaže. U nastavku slijedi tablica 9. sa prikazom Strateškog okvira Vukovarsko-srijemske županije.

Tablica 9. Strateški okvir Vukovarsko-srijemske županije

STRATEŠKI CILJEVI	PRIORITETI	CILJEVI
1. Održivo gospodarstvo	1.1. Jačanje poduzetništva i privlačenje ulaganja	1.1.1. Poticanje povezivanja gospodarskih subjekata
		1.1.2. Olakšavanje pristupa izvorima financiranja
		1.1.3. Poticanje investicijske klime i privlačenje investicija
	1.2. Razvoj gospodarstva temeljenoga na znanju i tehnologiji	1.2.1. Jačanje suradnje znanosti i gospodarstva kroz projekte istraživanja, razvoja i inovacija
		1.2.2. Razvoj proizvoda visoke dodane vrijednosti u proizvodnim djelatnostima
		1.2.3. Primjena naprednih (KET) tehnologija i IKT tehnologije
		1.2.4. Poticanje razvoja tehnološke infrastrukture, novih tehnologija i stimuliranje razvijanja inovativnih proizvoda i rješenja
	1.3. Povećanje konkurentnosti poljoprivrede	1.3.1. Poticanje ulaganja u visokodohodovne poljoprivredne kulture
		1.3.2. Poticanje udruživanja poljoprivrednih proizvođača
		1.3.3. Poticanje ekološke proizvodnje
		1.3.4. Unapređenje promocije, distribucije i prodaje poljoprivrednih proizvoda
	1.4. Održivi razvoj prehrambenog i drvnog sektora	1.4.1. Poticanje razvoja distribucijskih kanala i jačanje tržišne pozicije
		1.4.2. Unapređenje prerade
		1.4.3. Stvaranje prepoznatljivih proizvoda
	1.5. Razvoj i unapređenje kulture i turizma	1.5.1. Promocija i razvoj kulturnih i turističkih proizvoda i sadržaja
		1.5.2. Jačanje kapaciteta ključnih subjekata u kulturi i turizmu
		1.5.3. Obnova i izgradnja turističke i kulturne infrastrukture i ustanova u kulturi
1.5.4. Valorizacija, zaštita i održivo gospodarenje kulturnom baštinom		

		1.5.5. Unapređenje športske infrastrukture i razvoj športskih programa	
	1.6. Razvoj tržišta rada	1.6.1. Poticanje obrazovanja odraslih	
		1.6.2. Unaprjeđenje sustava profesionalnog usmjeravanja	
		1.6.3. Razvoj partnerstava i lokalnih inicijativa za razvoj tržišta rada i zapošljavanje	
		1.6.4. Poticanje zapošljavanja i uključivanja marginaliziranih skupina na tržište rada	
2. Razvijeni ljudski potencijali i visoka kvaliteta života	2.1. Razvoj sustava odgoja i obrazovanja	2.1.1. Poticanje razvoja odgojnih i obrazovnih programa povezanih s potrebama gospodarstva	
		2.1.2. Unapređenje predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog odgoja i obrazovanja	
		2.1.3. Poticanje razvoja visokog obrazovanja	
		2.1.4. Izgradnja, dogradnja i opremanje objekata potrebnih za poboljšanje obrazovnog sustava	
	2.2. Razvoj visoko-kvalitetnih zdravstvenih usluga	2.2.1. Izgradnja, dogradnja i opremanje zdravstvenih ustanova	
		2.2.2. Zadržavanje postojećeg i privlačenje novog medicinskog kadra	
		2.2.3. Razvoj sustava palijativne skrbi	
		2.2.4. Promicanje zdravog načina života i suzbijanje svih oblika ovisnost	
	2.3. Razvoj društvene kohezije	2.3.1. Unapređenje uvjeta i kvalitete rada u sustavu socijalne skrbi	
		2.3.2. Unapređenje socijalnih usluga za ranjive skupine društva	
		2.3.3. Osmišljavanje i provedba programa za djecu, mlade i osobe treće životne dobi	
		2.3.4. Unapređenje sustava zaštite i spašavanja ljudi i imovine	
			2.4.1. Poticanje nataliteta i osiguranje uvjeta za jačanje pozitivne migracijske

		bilance
	2.4. Upravljanje razvojem	2.4.2. Jačanje ljudskih resursa u regionalnoj i lokalnoj samoupravi
		2.4.3. Uspostava sustava strateškog planiranja
		2.4.4. Jačanje kapaciteta za korištenje fondova Europske unije
		2.4.5. Jačanje međužupanijske, prekogranične, transnacionalne, međuregionalne i međunarodne suradnje
		2.4.6. Jačanje OCD-a i njihove uloge u društvu
		2.4.7. Poticanje razvoja potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima
		2.5. Razvoj ruralnoga područja
	2.5.2. Održivi razvoj lokalne zajednice u ruralnome prostoru	
	2.5.3. Potpora očuvanju tradicijskih obrta, djelatnosti i rukotvorina	
	2.5.4. Poticanje proizvodnje, promocije i trženja domaćih proizvoda	

Izvor: Razvoj strategija Vukovarsko-srijemske županije za razdoblje do 2020. godine. (2021.).

Glavne su smjernice u Strateškom okviru Vukovarsko-srijemske županije održivo gospodarstvo, razvijanje ljudskih potencijala, visoka kvaliteta života i moderna infrastruktura te zaštita okoliša. Vidljivo je da je naglasak stavljen na održivi razvoj, ljudske potencijale i podizanje infrastrukture na višu razinu jer su to osnovni preduvjeti za rast i razvoj županije. Predviđene aktivnosti samo su dokaz da se treba konstantno ulagati u najvažnije segmente županije koje bi dovele do valorizacije prirodnih resursa, kulturno-povijesnih dobara, ulaganja u ruralni razvoj, povećanja ekološke proizvodnje te unapređenje sadržaja za razvijanje turizma u županiji.

4.2.3. Perspektive razvoja analiziranih županija i prijedlozi djelovanja

Iz provedenog istraživanja, odnosno iz dostupne literature moglo se vidjeti da postoje smjernice za razvoj regije Slavonije i Baranje, konkretnije Osječko-baranjske i Vukovarsko-srijemske županije. Neke od mogućih perspektiva ove regije gastronomske su i enološke manifestacije, na kojima bi se trebali ponuditi proizvodi kao što su domaći suhomesnati proizvodi (kulen, kobasica) i vina. Velik potencijal za razvoj ruralnog turizam ove regije svakako su bazeni u Bizovcu te bazeni u Vinkovcima i Vukovaru, kao i razvijanje turističkog proizvoda „promatranje ptica“ te objedinjavanje određenih turističkih proizvoda za klijentelu s visokim prihodima. Cikloturizam bi također mogao privući veći broj turista jer postoje mnogi prirodni rezervati koji bi bili ugodni za vožnju biciklom, a uključivalo bi ostale proizvode kao što su servisi za bicikle, mala usputna stajališta za okrjepu i slično. Isto tako, evidentno je da turisti iz Njemačke već tradicionalno prevladavaju u dolascima i noćenjima te bi se trebalo orijentirati i na druge zemlje, primjerice na Veliku Britaniju i skandinavske zemlje, jer na globalnome turističkom tržištu postoji potražnja za hedonističkim turizmom. Boravak u netaknutoj prirodi s dovoljno komfornim smještajem i osmišljenim aktivnim rutama mamac je za klijentelu višeg ranga. Nadalje slijedi SWOT analiza s prikazanim prednostima, nedostacima, prijetnjama i mogućnostima razvoja regionalnog turizma.

SWOT analizom utvrdit ćemo prednosti, nedostatke, prijetnje i mogućnosti za potencijalni razvoj regionalnog turizma u Slavonsko-baranjskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji.

Shema 1. SWOT analiza

PREDNOSTI	NEDOSTACI
<ul style="list-style-type: none">• Bogatstvo i očuvanost prirode• Institucionalno okruženje• Zaštićena Nematerijalna kulturna dobra• Povoljan prometni položaj• Zaštićena područja i rezervati• Kulturno-povijesna baština•	<ul style="list-style-type: none">• Institucionalno okruženje• Turistička infrastruktura• Minska polja• Nedostatak prostora u urbanima sredinama (za biciklističke staze)• Najezda komaraca• Manjak smještajnih objekata
PRIJETNJE	MOGUĆNOSTI
<ul style="list-style-type: none">• Nedostatak financijskih sredstava• Loše upravljanje javnim dobrima• Ukidanje željezničkih i autobusnih linija	<ul style="list-style-type: none">• Prirodni resurs• Atrakcijske osnove• Suradnja među dionicima• Unaprijediti infrastrukturu

<ul style="list-style-type: none"> • Elementarne nepogode • Iseljavanje mladih 	<ul style="list-style-type: none"> • Zaštićena područja • Edukacija svih dionika • Institucionalna potpora
--	---

Izvor: Izrada autora.

SWOT analizom izdvojili smo glavne prednosti regije od bogatstva i očuvanosti prirode do kulturno-povijesne baštine kao glavnih elemenata za valorizaciju. Minska polja, turistička infrastruktura te institucionalno okruženje glavni su nedostaci, kao i što su prijetnje nedostatak financijskih sredstava, loše upravljanje javnim dobrima, elementarne nepogode i iseljavanje mladih, a mogućnosti su valorizacija prirodnih resursa, atrakcijske osnove, unapređenje infrastrukture, institucionalna potpora, edukacija svih dionika.

Na osnovu SWOT analize u sljedećoj tablici prikazat će se pregled razvojnih inicijativa u Osječko-baranjskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji.

Tablica 10. Pregled razvojnih inicijativa u Osječko-baranjskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji

Regije	Turistički proizvodi	Budući potencijali	Izazovi razvoja
Osječko-baranjska županija	Tvrđa Osijek	Potencijalni kandidat za uvrštenje na UNESCO-ov popis zaštićene svjetske baštine	Dodana vrijednost zaštićenog područja
	Državna ergela Đakovo	Međunarodna škola jahanja	Pozicioniranje na svjetskoj razini
	Park prirode Kopački rit	Škola u prirodi	Proširenje sezone
	Kulturne atrakcije- Svetište gospe od utočišta u Aljmašu, Dvorac u Tikvešu	Uvođenje smart pristupa	Izlazak iz lokalnih okvira
	<i>Wine & Bike</i> Erdut, Božićni bal	Prepoznatljivost destinacije	Originalnost i kreativnost

	lipicanaca u Đakovu		
	Biciklističke rute	Proširenje infrastrukture	Atrakcijske osnove
Vukovarsko-srijemska županija	Spačvanski bazen	Održivi ekosustav Promatranje ptica	Poboljšanje institucionalne potpore
	Regionalni centar za digitalizaciju i razvoj	Objedinjavanje digitalnih usluga	Edukacija dionika Institucionalna potpora
	Arheološki park Vučedol	Unapređenje turističke infrastrukture i ponude	Zapošljavanje

Izvor: Izrada autora.

Na temelju pregleda razvojnih inicijativa u Osječko-baranjsko i Vukovarsko-srijemskoj županiji može se reći da ima turističkih potencijala u jednoj i drugoj županiji. Vidljivi su podaci koji se protežu kroz skoro sve turističke proizvode, da se treba ulagati u turističku infrastrukturu, Smart pristup, edukaciju i zapošljavanje kako bi se osigurao budući razvoj regije.

5. ZAKLJUČAK

Iz ovog bi se rada moglo zaključiti da postizanje uravnoteženoga regionalnog razvoja nije lako, no nije neostvarivo. Postoji značajna neravnoteža u gospodarskim, društvenim i drugim faktorima.

Regionalna politika kao temelj regionalnog razvoja radi nedostatka strateškoga marketinškog plana za razvoj turizma na području Slavonije i Baranje evidentno koči snažniji razvoj turizma u regiji unatoč donesenom Projektu Slavonije, Baranje i Srijema, kao i Master plana turizma Osječko-Baranjske županije. Činjenica je da turistički resursi u Slavoniji i Baranji postoje i da predstavljaju turističku destinaciju kojom treba jedinstveno upravljati.

Prostora za razvijanje turizma u Slavoniji i Baranji najbolje se može ostvariti putem proširenja ponude u okviru cikloturizma, kao i razvijanje ekoturizma na zaštićenim područjima.

Moguća su ograničenja ovog rada nedovoljna dostupnost svih podataka vezanih uz regionalni razvoj ovih županija, odnosno regije Slavonije i Baranje. Na samom kraju rada treba reći da Vlada Republike Hrvatske, ali i Ministarstvo turizma trebaju više pozornosti posvetiti području Slavonije i Baranje kako bi i taj dio Hrvatske postao zanimljiv turistima te bi se i samim time od njega povećao bruto domaći proizvod.

LITERATURA

Knjige:

1. Devčić, A. i Šostar, M. (2015). *Regionalni razvoj i fondovi Europske unije: prilike i izazovi*. Požega: Veleučilište u Požegi
2. Carrera, P. M., & Bridges, F. P. (2006). *Globalization and healthcare: Understanding health care and medical tourism*
3. Knešaurek, J. i Carić, H. (2018). *Kulturni događaji i manifestacije u turizmu*. Zagreb: Sveučilišna tiskara.

Znanstveni članci:

1. Gregorić, M., Čolig, T. i Radoš, T. (2020). „Health Tourism Trends and Development Potential of Northwestern Croatia“ *Journal of Economic and Social Development (JESD)*, 7 (2): 15–25.
2. Jasprica, D. (2012): „Značenje turizma u integracijskim procesima Europske unije“ *Naše more: znanstveni časopis za more i pomorstvo*, 59 (3–4): 115–124.
3. Pejanović, R. i Vujović, S. (2008), „Ruralni razvoj i agroturizam“, *Agroekonomika*, 37–38 (37–38): 5–15.
4. Žaper, A. (2004). „Kulinarstvo – dio kulture življenja i duhovne baštine u Hrvatskoj turističkoj ponudi“ *Naše more: znanstveni časopis za more i pomorstvo*, 51 (5–6): 227–238.
5. Katarina Drpić, Marko Vukman(2014), „Gastronomija kao važan dio turističke ponude u Hrvatskoj“, 62 -67,

Mrežni izvori:

1. Carević, A. (2021). „EKO TURIZAM: reakcija na masovni turizam te naglasak na tradiciju i održivost kraja“ Dostupno na: <https://www.slowliving.hr/eko-turizam-reakcija-na-masovni-turizam-i-naglasak-na-tradiciju-i-odrzivost-kraja/> (8. 7. 2021.)
2. Dobrota, A. (2018). „Ekološki turizam u Hrvatskoj: 7 zelenih koraka prema eco-friendly smještaju“ Dostupno na: <https://www.cimerfraj.hr/ideje/eko-turizam-hrvatska> (8. 7. 2021.)

3. Hrvatska turistička zajednica (2020). „Smještajni kapaciteti Hrvatskog turizma“ Dostupno na: https://www.htz.hr/sites/default/files/2021-02/Smje%C5%A1tajni%20kapaciteti%20Hrvatske%20-%20analiza%20popunjenosti%20-%20izdanje%202020_0.pdf (Preuzeto 8. 7. 2021.)
4. Hrvatski zavod za statistiku – pregled po županijama Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/Pokazatelji/Turizam.xlsx (9. 7. 2021.)
5. The international ecotourism society (2021). „What Is Ecotourism?“ Dostupno na: <https://ecotourism.org/what-is-ecotourism/> (Preuzeto 11. 9. 2021.)
6. Kalendar događanja za područje Turističke zajednice Baranje u 2019. Dostupno na: <https://www.beli-manastir.hr/wp-content/uploads/2019/04/Kalendar-TZ-Baranje-2019-%e2%80%93-s-opisima.pdf> (Preuzeto 11. 9. 2021.)
7. Koordinacijsko tijelo za razvoj cikloturizma Hrvatske. Dostupno na: <https://www.cikloturizam.hr> (Preuzeto 8. 7. 2021.)
8. Master plan turizma Osječko-baranjske županije. Dostupno na: http://www.obz.hr/pdf/strategija/2017/master_plan_turizma_obz.pdf (8. 7. 2021.)
9. Projekt Slavonija, Baranja i Srijem. Dostupno na: <https://razvoj.gov.hr/projekt-slavonija-baranja-i-srijem-4234/4234> (Preuzeto 9. 7. 2021.)
10. Razvoj strategija Vukovarsko-srijemske županije za razdoblje do 2020. godine, Dostupno na: https://www.vusz.hr/Cms_Data/Contents/VSZ/Folders/dokumenti/upravni2/~contents/Y482ECCDYBAFDZM2/rv-razvojna-strategija-vs--01-03-18---s-analiza-stanja-sa-etaksvd1.pdf (Preuzeto 9. 7. 2021.)
11. Vlada Republike Hrvatske (2013). Prijedlog strategije razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine. Dostupno na: <https://mint.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Strategija-turizam-2020-veljaca2013.pdf> (Preuzeto 12. 7. 2021.)
12. Žambok, D. (2018). Regionalne turističke inicijative (završni rad). Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
13. Hrvatska365 (n.d.). „Otvoreno prvenstvo grada u kuhanju fiša i savski sajam“. Dostupno na: <http://www.visitslavonija.hr/moja-lijepa-slavonija-kraj-save/manifestacije-gastro-manifestacije-otvoreno-prvenstvo-grada-u-kuhanju-fisa-i-savski-sajam-387> (Preuzeto 11. 9. 2021.)

14. Cro Express, 55 Đakovački Vezovi. Dostupno na [:https://croexpress.eu/otvoreni-55-dakovacki-vezovi-najznacajnija-manifestacija-kulture-i-bastine-koju-nudi-nasa-slavonija/](https://croexpress.eu/otvoreni-55-dakovacki-vezovi-najznacajnija-manifestacija-kulture-i-bastine-koju-nudi-nasa-slavonija/) (Preuzeto 18.09.2021)
15. Turistička zajednica grada Đakova. Dostupno na: <https://www.tzdjakovo.eu/index.php/hr/dozivate/unesco> (preuzeto 18.09.2021)
16. Hrvatska Turistička zajednica. Dostupno na: https://www.htz.hr/sites/default/files/2021-02/Smje%C5%A1tajini%20kapaciteti%20Hrvatske%20-%20analiza%20popunjenosti%20-%20izdanje%202020_0.pdf(Preuzeto 18.09.2021)
17. Glas Slavonije. Dostupno na:(<http://www.glas-slavonije.hr/334329/4/Baranja-na-dlanu>, Preuzeto 16. 9. 2021).
18. Državni zavod za statistiku, dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/Pokazatelji/Turizam.xlsx (preuzeto 16.09.2021)
19. Europski strukturni i investicijski fondovi. Dostupno na: <http://strukturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2021/06/SBS-30042021.xlsx>(Preuzeto 16. 9. 2021.)
20. https://www.vusz.hr/Cms_Data/Contents/VSZ/Folders/dokumenti/upravni2/~contents/Y482ECCDYBAFDZM2/rv-razvojna-strategija-vs--01-03-18---s-analiza-stanja-sa-etaksvd1.pdf (Preuzeto 9. 7. 2021).
21. https://www.researchgate.net/publication/310153764_POVIJEST_UGOSTITE_LJSTVA_I_GASTRONOMSKE_UMJETNOSTI (Preuzeto 19.09.2021.)

Ostalo:

1. Listeš, L. (2020). „Zdravstveni turizam u Republici Hrvatskoj“ (završni rad). Split: Sveučilište u Splitu, Sveučilišni odjel za stručne studije
2. Periša, T. (2020). „Cikloturizam“ (završni rad). Šibenik: Veleučilište u Šibeniku.
3. Perković, M. (2020). Eno-gastronomski turizam čimbenik odabira turističke destinacije na primjeru Međimurske županije (diplomski rad). Varaždin: Sveučilište Sjever.
4. Žambok, D. (2018). Regionalne turističke inicijative (završni rad). Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

POPIS TABLICA

Tablica 1. Smještajni kapaciteti prema vrsti objekta	7
Tablica 2. Dolasci i noćenja turista u komercijalnim smještajnim objektima u Hrvatskoj po županijama 2020. godine.....	8
Tablica 3. Restorani u Hrvatskoj.....	10
Tablica 4 Broj i naziv zaštićenih područja u Osječko-baranjskoj županiji.....	17
Tablica 5. Dolasci i noćenja turista u komercijalnim smještajnim objektima u Osječko-baranjskoj županiji od 2012. do 2020. godine.....	21
Tablica 6. Dolasci i noćenja turista u OBŽ u 2018. i 2019. godini.....	22
Tablica 7. Dolasci i noćenja turista u komercijalnim smještajnim objektima u Vukovarsko-srijemskoj županiji od 2012. do 2020. godine	23
Tablica 8. Projekt Slavonija, Baranja i Srijem – vrijednost ugovora sklopljenih od 18. 10. 2016. do 15. 12. 2017.....	27
Tablica 9. Strateški okvir Vukovarsko-srijemske županije	30
Tablica 10. Pregled razvojnih inicijativa u Osječko-baranjskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji	34

POPIS SLIKA

Slika 1. Gorjanske ljelje na Đakovačkim vezovima.....	5
Slika 2. Spačvanski bazen.....	18
Slika 3. Projekt Slavonija, Baranja i Srijem.....	25
Slika 4. Strateški projekti u pripremi	26

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Dolasci i noćenja turista u komercijalnim smještajnim objektima u Osječko-baranjskoj županiji od 2012. do 2020. godine	23
--	----